

# Ady feketében

## AZ OSIRIS-SZAZADVEG

Kiadó útjára bocsátotta Ady összes verseit új, fekete öltönyben, 1190 forintért. Láng József és Schweitzer Pál gondozta a szöveget és állította össze a jegyzeteket, mint az 1977-ben megjelent 30. kiadás óta – talán egy kivétellel – mindig. Ez a 37. kiadás. A szerkesztőség kér, hogy írjak róla. Mit írjak? Fedezzem fel Adyt?

Ady feketében ismét bővült egy verssel. Reménykedve olvasom el *A brigád haragját*. 1902-ben jelent meg a *Nagyváradi Napló*ban; sikkasztó nacionalista diákok Kinizsi-kultuszán gúnyolódik. Vigyorgok: ezt ismerem. Ósmagyar bölénykedés, és a köz-, valamint magánvagyon megkülönböztetésének nagyvonalú felszámolása. De a vers mint vers nem forradalmasítja Ady-képeimet.

Ellenállok a kísértésnek: ezáltal nem értékelem Adyt, nem jelölöm ki helyét a magyar és világlitéletben. Gyanítom, hogy idézgetni fogok, noha ezt sem volna szabad, mert Adynál – aki nem általános igazságoknak, hanem mindig egy-egy adott pillanatnak adta át magát – erre is, arra is akad ellen-idezet.

Na tessék: máris áthágtam az értékelő bölcselkedés határmezsgyéjét. Pillanatokon belül közlöm, hogy lírájának a magyar költészetben példátlan totalitása a *Minden Egész eltörtött* érzetéből és tudatából épült ki. Meg hogy a legszemélyesebb tapasztalat a szimbólumokban általános törvénné emelkedik. Adyról írva többnyire efféle dialektikus fogalom párokra lyukadok ki. Szerencsére olvasása közben, ha minden jól megy, csak az épp soron levő vers jár az eszemben.

A posztumusz kötetet, *Az utolsó hajókat* lapozgatok. Miért épp ezeket? Hogy mosolygós öregúrként tréfásan pálcát törjek ezen az eljátszott öregségű emberen, aki folyvást vénségét, vénülését panaszolja? E könyv verseivel egy harminchét éves ember negyvenkét évessé aggott. Efféle sóhajokat bocsátott ki magából:

*Nincsen visszafordulás,  
Mert vénül ám az ember, vénül  
S rettenetes kihulni  
Rómából és Velencébül  
S rettenetes, hogy kevesen vagyunk.*

És ehhez hozzátette: „*Régi édelgéseim / Ott vannak és mégis*

*ott vannak*”. Nyugtalanítani kezd ez a fantasztikus felismerés. Eddig sohasem törtem a fejemet azon, hogy hol vannak édelgéseink, amikor mi már nem vagyunk ott. Meg hogy mindenkinek van Rómája és Velencéje, amelyből öregedve kizuhan. Ám ha ez így van, akkor miért vagyunk kevesen? Kik vannak kevesen? De nagyon megkérdézném Adytól, hogy kik azok a kevesek, akik közé besorolja magát.

Egy fenét kérdezném meg, hiszen tudom. És miért akarok mindenütt, még e kesergések közt is oksági viszonyt keresni? Bajleltár ez: nem térhetünk vissza boldogabb korunkba, kirekesztenek gyönyöreink kertjéből, ráadásul Ady kevesen van. Hajlok arra,

legfájóbb időszerűség: Ady anakronizmusa. De mielőtt újra labdázni kezdenének velem a dialektikus fogalom párok, vissza az utolsó hajókra!

Posztumusz versek: akkor születtek, amikor *A halottak élen* darabjai. Ebbe a kötetbe, mely öt hónappal a halála előtt jelent meg, nem fértek be. Nem volt rájuk pénz a háború utolsó éveiben. Jó néhány gyengébb költemény akad köztük. Halálos betegsége és elkeseredettsége ember dokumentumai, szemünk láttára zajlik le egy-egy versen belül is a moror és ihlet iszapbirkózása. De még a fáradtabbak burkain is áttör a személyiség rádiumos kisugárzása. És vannak itt felülmúlhatatlan remeklések is. Az *Új s új*

*lovat*, példának okáért:

*A nagy Nyíl útján, meg  
nem állva,*

*Hítesen és szerelmesen*

*Förtelmeit egy rövid Mának*

*nézze túl a szemem.*

Ez a muszájos remény a *Mag hó alatt* érzületköréből való. Lapozgatok a jegyzetek között: mindkető a Nyugatban jelent meg, az idézett vers 1914. november elsején, a másik két héttel korábban. Engem 1957. nyarán a *Mag hó alatt* hajlított Adyhoz.

Középiskolás koromban még azt becsültem benne a leginkább, hogy ugródeszkául szolgált Karinthynek zseniális paródiáihoz. Magamutogató pátosz, tölcserbe harsogó önimádat.

„*Nem takart seb kell, inkább festett vérzés*” – kéjesen idézgettem ezt a Babilon-sort, kettőjük fölöttébb igazságtalan mérlegét. Vácon azonban a *Mag hó alatt* nem ezt vagy azt a nézetemet helyesbítette,

pusztán arról győzött meg, hogy érdemes élni a börtönben is, sőt kiváltképpen itt, mert a dutyi eltakar, megóv. Innen túlláthatok „egy rövid Mának” a förtelmeim. „*S az emberségem ezután már / legyen*

*kegyetlenebb.*” Ez a lovas versben van. Kegyetlen emberség? Oké.

Már megint egy dialektikus fogalom pár. De ezt legalább filológiailag igazolhatóan Adytól kölcsönöztem. Vác óta minden élet-

## KIS, KARÁCSONYI ÉNEK

**ADY ENDRE VERSE**  
Tegnap harangoztak,  
Holnap harangoznak,  
Holnapután az angyalok  
Gyémánt-havat hoznak.

Szeretném az Istent  
Nagyosan dicsérni,  
De én még kisfiú vagyok,  
Csak most kezdek élni.

Isten-dicséretre  
Mégiscsak kiállok,  
De boldogok a pásztorok  
S a három királyok.

Én is mennék, mennék,  
Énekelni mennék,  
Nagyok között kis Jézusért  
Minden szépet tennék.

Új csizmám a sárban  
Százszor bepiszkolnám,  
Csak az Úrnak szerelmemet  
Szépen igazolnám.

(Így dúdolgattam én  
Gyermek-hittel, bátran,  
1883  
Csúf karácsonyában.)

hogy nem is lehetne kevesebben.

Ady ma is magányos. Ami ebben az országban és országgal az ő halála óta történt, az gyakran rá hivatkozva, de csaknem teljes egészében ő ellenére történt. A

helyzetben találtam nála, az ellentmondások trágyájában, varázsigét. Lapozgatok *Az utolsó hajókban* – miért épp itt? Csak nem fehér szakállam okán? A kötetek persze a szokott sorrendben mind ott pompáznak a fekete fedőlapok között –, keresek a mi rövid Mánk számára lakonikus útmutatást:

*Az élet szörnyű adóság  
Tervelőnek ma nincsen terve,  
Hitek szalmája nyirkos pernye,  
De mégis élni kell.*

Ez az.

**EÖRSI ISTVÁN**